

Innst. 312 L

(2012–2013)

Innstilling til Stortinget fra helse- og omsorgskomiteen

Prop. 91 L (2012–2013)

Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om endringer i psykisk helsevernloven (varsling av fornærmede og etterlatte, nattelåsing av pasientrom m.m.)

Til Stortinget

Sammendrag

Innledning

Helse- og omsorgsdepartementet foreslår i proposisjonen endringer i psykisk helsevernloven. Forslaget gjelder varsling av fornærmede eller dennes etterlatte ved endringer i gjennomføring og opphør av dom på tvungent psykisk helsevern. Departementet foreslår også nye regler om opplysningsplikt for faglig ansvarlig og unntak fra lovbestemt taushetsplikt knyttet til reglene om besøksforbud i straffeprosessloven. I tillegg foreslås regler om nattelåsing av pasientrom.

Helse- og omsorgsdepartementet sendte i oktober 2012 forslag til endringer i psykisk helsevernloven på høring med frist for å gi merknader i januar 2013.

41 instanser har gitt realitetsmerknader til forslagene.

Forholdet til menneskerettighetene

Etter departementets vurdering vil ikke forslaget om varsling av fornærmede eller dennes etterlatte ved endringer i gjennomføring og opphør av dom på tvungent psykisk helsevern være i strid med menneskerettighetene. Departementet viser særlig til at bakgrunnen for dette forslaget er å beskytte andres rettigheter og friheter.

Forslaget til nye regler om nattelåsing reiser problemstillinger som må drøftes i lys av menneskerettighetene. Etter den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK) § 5 må ingen bli berøvet sin frihet unntatt i nærmere angitte tilfeller. Departementet legger til grunn at forslaget ikke er i strid med kravet i EMK artikkel 5, men at det må vurderes nærmere i forhold til EMK artikkel 3 og artikkel 8. Etter departementets vurdering medfører kravene i lovforslaget at nattelåsing ikke vil innebære en uforholdsmessig belastning for den pasientgruppen forslaget gjelder. En beslutning om nattelåsing må treffes i form av et enkeltvedtak som kan påklages til kontrollkommisjonen. Pasienten får dermed adgang til å få overprøvd berettigelsen og begrunnelsen for nattelåsing. Departementets vurdering er at forslaget om nattelåsing av pasientrom ikke er i strid med EMK-artikkel 3 og artikkel 8. Departementet legger til grunn at en adgang til å bringe spørsmål om nattelåsing av pasientrom inn for kontrollkommisjonen og eventuelt for domstolene etter ordinære rettergangsregler, tilfredsstiller kravene som følger av EMK-artikkel 13. Departementets mener forslaget om nattelåsing av pasientrom også vil være i tråd med andre konvensjoner om menneskerettigheter.

Varsling av fornærmede og etterlatte

Ved vedtakelsen av straffegjennomføringsloven ble det innført plikt for kriminalomsorgen til å varsle fornærmede eller dennes etterlatte om tidspunkt for permisjoner, straffavbrudd og løslatelse fra fengselsstraff. Straffegjennomføringsloven har også en bestemmelse om at det kan gis varsel hvis den løslatte endrer bosted i løpet av prøvetiden, og det er av betydning for fornærmede eller dennes etterlatte å få kjennskap til endringen.

Departementet foreslår nye regler om varsling av fornærmede og etterlatte tatt inn i psykisk helsevernloven kapittel 5, som gjelder personer dømt til overføring til tvungent psykisk helsevern. Som vilkår for varslingsplikt foreslås at det er av betydning for fornærmede eller dennes etterlatte å bli varslet. Dette innebærer at det må vurderes konkret i hvert enkelt tilfelle om varsel skal gis.

Når det gjelder hvilke avgjørelser og hendelser varslingsplikten skal gjelde, foreslår departementet at overføring av domfelte fra døgnopphold i en institusjon til tvungent psykisk helsevern uten døgnopphold skal omfattes. Videre omfatter forslaget overføring av domfelte fra døgnopphold i en institusjon til døgnopphold i en annen institusjon og overføringer mellom ulike former for døgnopphold innen samme institusjon. Varslingsplikten skal omfatte tidspunkt for enkeltpermisjoner dersom det er av særlig betydning for fornærmede eller dennes etterlatte å få kjennskap til dette. I tillegg skal varslingsplikten omfatte rømminger og eventuelt annen unndragelse fra gjennomføring av dom på tvungent psykisk helsevern og tidspunkt for opphør av dom på tvungent psykisk helsevern.

Departementet foreslår at for at varslingsplikten skal inntre, er det en forutsetning at fornærmede eller dennes etterlatte ønsker å bli varslet.

Det er foreslått presisert i lovteksten at varslingsplikten forutsetter at hensynet til domfeltes sikkerhet blir tilstrekkelig ivarett.

Departementet foreslår at varslingsplikten skal pålegges den faglig ansvarlige. Det foreslås videre at lovbestemt taushetsplikt ikke skal være til hinder for at den faglig ansvarlige gir opplysninger til fornærmede eller dennes etterlatte om de avgjørelsene og hendelsene som forslaget omfatter, og at lovbestemt taushetsplikt heller ikke er til hinder for at den faglig ansvarlige og påtalemyndigheten utveksler nødvendige opplysninger før det treffes vedtak om varsling.

Departementet foreslår at domfelte kan påklage vedtak om varsling (unntatt varsling om unndragelse fra gjennomføring av dom på overføring til tvungent psykisk helsevern) til Fylkesmannen.

Det foreslås i tillegg en forskriftshjemmel som vil gi departementet myndighet til å gi nærmere regler om varslingsplikten. Med hjemmel i denne bestemmelsen kan departementet bl.a. regulere nærmere i forskrift hvem som skal anses som etterlatte.

En beslutning om å varsle fornærmede eller dennes etterlatte etter nye regler i psykisk helsevernloven vil være et enkeltvedtak. Dette innebærer at reglene om enkeltvedtak i forvaltningsloven vil gjelde. Institusjonen og den domfelte vil være parter i saken. Domfelte skal informeres om at varsel vil bli gitt, og vil ha mulighet til å klage på vedtaket. Departementet foreslår en presisering om at domfelte kan

påklage vedtak om varsling etter første og tredje ledd til Fylkesmannen. Departementet legger til grunn at det vil være mer hensiktsmessig at Fylkesmannen behandler slike klager enn at kontrollkommisjonen skal være klageinstans.

Departementet mener at fornærmede og etterlatte bør ha adgang til å klage på avgjørelse om at varsel ikke skal gis. Det er derfor presisert i forslaget at også fornærmede eller dennes etterlatte kan påklage vedtak om varsling.

Opplysningsplikt i tilknytning til besøksforbud

Reguleringen av besøksforbud er plassert i straffeprosessloven § 222 a, kapittel 17 a. Formålet med besøksforbud er å gi økt trygghet for ofre for vold, trusler og trakassering. Meningen er at besøksforbud skal virke forebyggende og hindre framtidige lovbrudd. Reglene skal beskytte enkeltpersoner eller en nærmere avgrenset krets av personer mot en fare som ikke truer samfunnet generelt eller den alminnelige ro og orden.

Departementet mener at den faglig ansvarlige i sin vurdering av hvordan det tvungne psykiske helsevernet skal gjennomføres, også bør vurdere om adgangen til å ilegge besøksforbud bør benyttes. Hvis den faglig ansvarlige finner at dette kan være et hensiktsmessig tiltak i det aktuelle tilfellet, bør spørsmålet tas opp med påtalemyndigheten, som har myndighet til å nedlegge besøksforbud.

Det foreslås en tilføyelse i psykisk helsevernloven § 5-6 a om at den faglig ansvarlige uten hinder av lovbestemt taushetsplikt skal gi påtalemyndigheten og retten de opplysninger som er nødvendige for å vurdere om besøksforbud bør nedlegges. Forslaget innebærer en plikt til å gi relevante og nødvendige opplysninger, både etter begjæring fra påtalemyndigheten eller retten og av eget tiltak.

Adgang til å låse pasientrom

Låsing av pasientrom anses som bruk av tvang. Bruk av tvangsmidler i institusjon for døgnopphold er regulert i psykisk helsevernloven § 4-8. Denne bestemmelsen gjelder både for pasienter som er frivillig innlagt, og for pasienter under tvungent psykisk helsevern. Bestemmelsen gjelder også ved gjennomføring av dom på overføring til tvungent psykisk helsevern og i regionale sikkerhetsavdelinger og enhet med særlig høyt sikkerhetsnivå. Psykisk helsevernloven § 4-8 andre ledd regulerer hvilke tvangsmidler som kan anvendes. Av bokstav b framgår det at «kortvarig anbringelse bak låst eller stengt dør uten personale til stede» kan anvendes. Etter psykisk helsevernloven § 4-8 tredje ledd er det overfor pasienter under 16 år ikke tillatt å anvende kortvarig anbringelse bak låst eller stengt dør uten personale til stede. Av § 4-8 fjerde ledd framgår det at pasient som

underkastes tvangsmiddel, skal ha kontinuerlig tilsyn av pleiepersonale.

Departementet foreslår nye regler om nattelåsing av pasientrom. Forslaget er avgrenset til å gjelde de regionale sikkerhetsavdelingene og enhet med særlig høyt sikkerhetsnivå og gjelder tiden fra kl. 23.00 til kl. 06.00. Det foreslås krav om at det skal foretas en individuell vurdering av den enkelte pasients tilstand. Videre forutsettes det at pasienten til enhver tid kan kontakte tilstedeværende personell og be om å få komme ut når det er nødvendig, og at pasienten skal ha forsvarlig tilsyn av pleiepersonale. Det foreslås vilkår om at nattelåsing bare kan benyttes overfor pasienter under tvungent psykisk helsevern, og bare hvis det er uomgjengelig nødvendig for å hindre pasienten i å skade andre eller for å avverge betydelig skade på bygninger, inventar eller andre ting. Nattelåsing skal bare kunne benyttes når lempeligere midler har vist seg å være åpenbart forgjeves eller utilstrekkelige. Nattelåsing skal ikke kunne benyttes for pasienter under 16 år.

Det foreslås at nattelåsing bare kan benyttes etter vedtak av den faglig ansvarlige, dersom ikke annet er fastsatt i forskrift. Videre er det foreslått at vedtaket skal nedtegnes uten opphold, og at det kan påklages til kontrollkommisjonen av pasienten eller hans eller hennes nærmeste pårørende.

I tillegg foreslås det at departementet kan gi nærmere forskrifter om nattelåsing av pasientrom.

Departementet understreker at forslaget forutsetter en søknad om tillatelse fra departementet før nattelåsing kan tas i bruk. Nattelåsing kan ikke tas i bruk før det foreligger en tillatelse. Det foreslås at tillatelse til å ta i bruk nattelåsing skal være tidsbegrenset.

Departementet anser det i første omgang ikke aktuelt å gi tillatelse til mer enn én regional sikkerhetsavdeling. Departementet tar sikte på å gjennomføre en evaluering av hvordan de nye reglene om nattelåsing har virket innen fem år etter at reglene har trådt i kraft. På bakgrunn av denne evalueringen kan det bli aktuelt å åpne for nattelåsing ved flere regionale sikkerhetsavdelinger.

Administrative og økonomiske konsekvenser

Departementet legger til grunn at varsling av fornærmede eller dennes etterlatte om endringer i gjennomføring og opphør av dom på overføring til tvungent psykisk helsevern vil være aktuelt i svært få tilfeller. Anslagsvis er det 180 personer som har fått slik dom siden 2002, og om lag 130 personer gjennomfører for tiden slik dom. Oppgaven antas ikke å medføre økonomiske konsekvenser av betydning. Eventuelle kostnader forutsettes dekket innenfor gjeldende budsjetttrammer.

De administrative konsekvensene vil være at den faglig ansvarlige i samråd med påtalemyndigheten

må gjøre en løpende vurdering av hvilke avgjørelser fornærmede eller etterlatte skal varsles om. Det forutsettes etablert gode og likeartede rutiner for dette i virksomhetene.

Den faglig ansvarlige vil etter departementets forslag bli pålagt plikt til å gi nødvendige opplysninger knyttet til spørsmål om det bør nedlegges besøksforbud. Departementet legger til grunn at dette ikke vil medføre økonomiske konsekvenser, og at de administrative konsekvensene ikke vil være av betydning.

Departementet finner at det ikke kan legges til grunn at nattelåsing av pasientrom vil gi redusert behov for nattarbeidende personell og gi reduserte kostnader. Departementet viser til at forslaget ikke innebærer noe pålegg om å ta tiltaket i bruk, men forutsetter at det blir søkt om tillatelse fra departementet til å ta tiltaket i bruk. Forslaget vil derfor i seg selv ikke medføre økonomiske konsekvenser.

Departementet legger til grunn at nødvendige bygningsmessige endringer og tilpasninger vil være på plass før det blir gitt tillatelse til å benytte nattelåsing, og at utgifter til dette vil bli dekket innenfor gjeldende budsjetttrammer. Etter departementets vurdering vil bruk av nattelåsing ikke innebære administrative konsekvenser av betydning. Departementet legger til grunn at tiltaket bare vil være aktuelt for svært få personer.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Are Helseth, Tove Karoline Knutsen, Thor Lillehovde, Khalid Mahmood, Sonja Mandt og Wenche Olsen, fra Fremskrittspartiet, Jon Jæger Gåsvatn, Kari Kjønnaas Kjos og Per Arne Olsen, fra Høyre, lederen Bent Høie, Sonja Irene Sjøli og Erna Solberg, fra Sosialistisk Venstreparti, Audun Lysbakken, fra Senterpartiet, Kjersti Toppe, og fra Kristelig Folkeparti, Line Henriette Hjemdal, viser til forslaget som innebærer endringer i psykisk helsevernloven som gjelder varsling av fornærmede eller dennes etterlatte ved endringer i gjennomføring og opphør av dom på tvungent psykisk helsevern, nye regler for opplysningsplikt for faglig ansvarlig og unntak fra taushetsplikt knyttet til regler for besøksforbud i straffeprosessloven. Forslaget inneholder også regler for nattelåsing av pasientrom.

Komiteen viser til at forslaget er drøftet opp mot menneskerettighetene, og komiteen mener at disse er ivaretatt.

Varsling av fornærmede og etterlatte

Komiteen merker seg at det er 35 hørings svar til forslaget om varsling av fornærmede eller dennes etterlatte, og at flertallet av disse støtter at nye regler innføres. Komiteen merker seg videre at flere høringsinstanser mener at varslingsplikten ikke bør pålegges den faglig ansvarlige, men pålegges politi/påtalemyndigheten eller den nye nasjonale koordineringsenheten.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, støtter departementets konklusjon om at det er helsevesenet som har ansvaret for å ivareta sikkerheten ved gjennomføring av dom på tvungent psykisk helsevern, og at det er faglig ansvarlig som skal bestemme hvordan dette skal gjennomføres. Det er viktig å merke seg at dom på tvungent psykisk helsevern ikke dreier seg om straffegjennomføring, men er en særreaksjon som påtalemyndighetene har liten innflytelse på hvordan skal gjennomføres.

Flertallet har merket seg Legeforeningens betenkelighet om at dette kan påvirke tillitsforholdet mellom lege og pasient, men flertallet mener at det er hensynet til fornærmede eller dennes etterlatte som bør veie tyngst. Flertallet er enig i departementets vurderinger når det gjelder å samle ansvaret for å unngå et unødvendig komplisert regelverk, og støtter forslaget til endring.

Komiteen viser til at høringsinstansene har ulikt syn på hva varslingsplikten bør omfatte, hvor høy terskelen for varsling skal være, og når plikten skal bortfalle.

Komiteen er enig i departementets vurderinger om at utgangspunktet for varsling skal være at det er av betydning for fornærmede og etterlatte, og at avgjørelser eller hendelser som innebærer en endring i risikoen for at de kan treffe på domfelte, bør varsles. Likeledes mener komiteen at det er en forutsetning for varsel at de fornærmede og etterlatte ønsker å bli varslet. Komiteen viser til at dette er tatt inn i forslaget § 5-6 c, femte ledd. Komiteen merker seg også at det presiseres i lovteksten at hensynet til domfeltes sikkerhet skal ivaretas for å unngå hevnaksjoner.

Komiteen merker seg klageadgangen der fornærmede og dennes etterlatte og domfelte kan påklage vedtak om varsling til fylkesmannen, og støtter dette.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre vurderer at varselet utløses av forhold som kan være av betydning for fornærmede og dennes etterlatte, for eksempel av geo-

grafisk betydning, og ikke mellom poster innen samme institusjon. Disse medlemmer merker seg at det er en forutsetning for varslingsplikten at det er et ønske om å bli varslet fra fornærmede eller dennes etterlatte.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti vil påpeke at regjeringens lovforslag om varsling av fornærmede og etterlatte reiser viktige juridiske og etiske problemstillinger. Disse medlemmer merker seg Den norske legeforenings uttalelse om at tillitsforholdet mellom lege og pasient må ivaretas, og at foreningen fremhever at ytterligere uthuling av taushetsplikten må være grundig overveid og tydelig avgrenset. Disse medlemmer registrerer at både Den norske legeforening og Kontrollkommissjonen Ahus 2 peker på viktige spørsmål angående den faglig ansvarlige og dennes utvidede ansvarsområder. Disse medlemmer vil spesielt vise til at det i forslaget legges opp til at faglig ansvarlig skal fatte juridiske vedtak som er mer omfattende enn de faglig ansvarlige har ansvar for på sitt fagfelt i henhold til psykisk helsevernloven. Disse medlemmer deler flere av høringsinstansenes syn på at ny organisering av varsling av fornærmede og etterlatte vil kunne medføre usikker og uheldig praksis. Disse medlemmer fremmer derfor forslag om at det i loven skal fremgå at faglig ansvarlig har plikt til å varsle påtalemyndighetene, men at det er påtalemyndighetene som har plikt til å melde fra til fornærmede og etterlatte.

Disse medlemmer vil at det i loven skal fremgå at faglig ansvarlig har plikt til å varsle påtalemyndighetene, men at det er påtalemyndighetene som har plikt til å melde fra til fornærmede og etterlatte. På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«I lov 2. juli 1999 nr. 62 om etablering og gjennomføring av psykisk helsevern skal ny § 5-6 c lyde:

§ 5-6 c Varsel til fornærmede og etterlatte

Dersom det er av betydning for fornærmede i straffesaken eller dennes etterlatte, skal påtalemyndigheten gi fornærmede eller dennes etterlatte informasjon om vedtak som nevnt i §§ 5-2 og 5-4. Varslingsplikten omfatter også informasjon om overføring mellom ulike sikkerhetsnivåer innen samme institusjon. Dersom det er av særlig betydning for fornærmede eller etterlatte, skal påtalemyndigheten også varsle om tidspunkt for enkeltpermisjoner.

Dersom det er av betydning for fornærmede i straffesaken eller dennes etterlatte å få kjennskap til at domfelte unndrar seg gjennomføring av dom på overføring til tvungent psykisk helsevern, skal påta-

lemyndigheten så snart som mulig varsle fornærmede eller dennes etterlatte om unndragelsen.

Dersom det er av betydning for fornærmede i straffesaken eller dennes etterlatte å få kjennskap til tidspunktet for opphør av dom på tvungent psykisk helsevern, skal påtalemyndigheten varsle fornærmede eller dennes etterlatte på forhånd.

Den faglig ansvarlige skal gi påtalemyndigheten nødvendige opplysninger av betydning for varsling etter første til tredje ledd.

Lovbestemt taushetsplikt er ikke til hinder for at påtalemyndigheten gir opplysninger etter første til tredje ledd til fornærmede eller dennes etterlatte. Lovbestemt taushetsplikt er heller ikke til hinder for at den faglig ansvarlige og påtalemyndigheten utveksler nødvendige opplysninger av betydning for varsling etter første til tredje ledd.

Bestemmelsene i første til tredje ledd gjelder bare så langt fornærmede eller dennes etterlatte ønsker slik varsling, og så langt hensynet til domfeltes sikkerhet blir tilstrekkelig ivaretatt.

Domfelte, fornærmede og dennes etterlatte kan påklage vedtak om varsling etter første og tredje ledd til Fylkesmannen.

Departementet kan gi nærmere forskrifter om varslingsplikten etter første til femte ledd.»

Opplysningsplikt i tilknytning til besøksforbud

Komiteen merker seg at den faglig ansvarlige skal vurdere om det bør gis adgang til å ilegge besøksforbud, og at faglig ansvarlig skal ta dette opp med påtalemyndigheten. Komiteen er enig i tilføyelsen i § 5-6 om at faglig ansvarlig uten hinder av den lovbestemte taushetsplikten kan gi påtalemyndigheten nødvendige opplysninger for et eventuelt besøksforbud.

Komiteen støtter regjeringens forslag, da hensynet til den besøksforbudet er ment å beskytte, veier tyngst.

Adgang til å låse pasientrom

Komiteen merker seg at 31 høringsinstanser uttaler seg om forslaget om nattelåsing av pasientrom, og at det er mange som er kritiske til forslaget. Komiteen viser til at 20 av høringsinstansene uttrykker generell motstand, mens 10 gir støtte eller en betinget støtte til forslaget. Låsing av pasientrom oppfattes som tvang. Bruk av tvangsmidler i institusjon for døgnopphold er regulert i § 4-8, og komiteen er opptatt av at tvang kun skal brukes i helt spesielle tilfeller der det er helt nødvendig.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, støtter likevel forslaget til nye

regler om nattelåsing av rom i tidsrommet kl. 23.00–06.00 med avgrensning til å gjelde de regionale sikkerhetsavdelingene og enhet med særlig høyt sikkerhetsnivå. Det er viktig, slik flertallet ser det, at pasienten til enhver tid skal kunne kontakte tilstedeværende pleiepersonale for å kunne komme ut hvis det er nødvendig, og at det til enhver tid er forsvarlig tilsyn av pleiepersonale. Flertallet støtter at nattelåsing kun kan benyttes overfor pasienter under tvungent helsevern, og kun der det er helt nødvendig for å hindre at pasienten skader andre eller gjør betydelig skade på andre ting. Flertallet vil understreke at nattelåsing kun skal brukes når andre tiltak ikke har lyktes eller er utilstrekkelige, og at nattelåsing ikke skal benyttes for pasienter under 16 år.

Komiteen vil understreke at det skal søkes departementet om tillatelse før nattelåsing tas i bruk, og at tillatelsen skal være tidsbegrenset. Komiteen viser til at det i første omgang kun er aktuelt å gi en slik tillatelse til én regional sikkerhetsavdeling, og er enig i at ordningen evalueres etter fem år før den eventuelt utvides.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiets støtter regjeringens forslag. Disse medlemmer vil påpeke at disse medlemmer i utgangspunktet er mot all form for tvang, men kan se nødvendigheten i enkeltsaker der det er umiddelbar fare for pasienten og ansatte, og der tilgjengelige midler allerede er tatt i bruk. Disse medlemmer er enig i at det er behov for evaluering av tiltaket, men mener denne kan finne sted etter tre år. Disse medlemmer vil understreke at nattelåsing av pasientrom ikke skal brukes for å få ned personalkostnader. Disse medlemmer forutsetter at det bevilges midler i de tilfeller der det påføres sykehusene eller institusjonene økte kostnader i form av ombygging.

Komiteens medlemmer fra Høyre merker seg at mange av høringsinstansene uttaler seg kritisk til regjeringens forslag om adgang til nattelåsing av pasientrom. Disse medlemmer ser på nattelåsing som et tvangstiltak og vil understreke at det bør være et tiltak som kun iverksettes når det anses strengt tatt nødvendig. Disse medlemmer vil påpeke viktigheten av at pasienten får forsvarlig helsefaglig tilsyn og behandling, og at sikkerheten til pasienten må være godt ivaretatt.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti mener at låsing av pasientrom må anses som bruk av tvang. Bruk av tvangsmidler i institusjon for døgnopphold er regulert i psykisk helsevernloven § 4-8. Denne bestemmelsen gjelder både for pasienter som er frivillig innlagt, og for pasienter under

tvungent psykisk helsevern. Bestemmelsen gjelder også ved gjennomføring av dom på overføring til tvungent psykisk helsevern og i regionale sikkerhetsavdelinger og enhet med særlig høyt sikkerhetsnivå. Psykisk helsevernloven § 4-8 andre ledd regulerer hvilke tvangsmidler som kan anvendes. Av bokstav b framgår det at «kortvarig anbringelse bak låst eller stengt dør uten personale til stede» kan anvendes. Etter psykisk helsevernloven § 4-8 tredje ledd er det overfor pasienter under 16 år ikke tillatt å anvende kortvarig anbringelse bak låst eller stengt dør uten personale til stede. Av § 4-8 fjerde ledd framgår det at pasient som underkastes tvangsmiddel, skal ha kontinuerlig tilsyn av pleiepersonale. Endringen departementet foreslår, avgrenses til å gjelde de regionale sikkerhetsavdelingene og enhet med særlig høyt sikkerhetsnivå og gjelder tiden fra kl. 23.00 til kl. 06.00. Departementet setter krav om at hver enkelt pasient skal få en individuell vurdering før innelåsning, og at pasienten til enhver tid skal kunne kontakte tilstedeværende personell. Det skal gis kontinuerlig forsvarlig tilsyn av pleiepersonell. Endringen innfører et nytt prinsipp i forhold til § 4-8 andre bokstav b der det framgår at «kortvarig anbringelse bak låst eller stengt dør uten personale til stede» er tillatt. Dette medlem anser at tidsrommet mellom kl. 23.00 og kl. 06.00 ikke er kortvarig, og at nattelåsning er en stor utvidelse av bruk av tvang.

Forslaget til nye regler om nattelåsning reiser problemstillinger med hensyn til menneskerettighetene. Dette medlem ser at departementet mener at nattelåsning ikke er i strid med artikkel 5, men at den må vurderes nærmere ut fra artikkel 3 og 8. Dette medlem mener nattelåsning gir store utfordringer i lys av artikkel 3 og 8 som sammen med de andre artiklene er nedtegnet nettopp for å beskytte enkeltmennesker mot store og alvorlige inngripen i deres liv.

I vilkårene for når nattelåsning kan benyttes, heter det at det bare skal benyttes hvis det er nødvendig for å hindre pasienten i å skade andre eller for å avverge betydelig skade på bygninger, inventar eller andre ting. Nattelåsning skal bare kunne benyttes når lempeligere midler har vist seg å være åpenbart forgjeves eller utilstrekkelige. Nattelåsning skal ikke kunne benyttes for pasienter under 16 år. Dette medlem viser til at når tvang i dag kan benyttes, er det gjennom medisiner, mekaniske tvangsmidler, isolering og fysisk fastholding, og dette medlem vil på denne bakgrunn gå imot ny paragraf 4A-6 a.

Forslag fra mindretall

Forslag fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti:

Forslag 1

I lov 2. juli 1999 nr. 62 om etablering og gjennomføring av psykisk helsevern skal ny § 5-6 c lyde:

§ 5-6 c Varsel til fornærmede og etterlatte

Dersom det er av betydning for fornærmede i straffesaken eller dennes etterlatte, skal påtalemyndigheten gi fornærmede eller dennes etterlatte informasjon om vedtak som nevnt i §§ 5-2 og 5-4. Varslingsplikten omfatter også informasjon om overføring mellom ulike sikkerhetsnivåer innen samme institusjon. Dersom det er av særlig betydning for fornærmede eller etterlatte, skal påtalemyndigheten også varsle om tidspunkt for enkeltpermisjoner.

Dersom det er av betydning for fornærmede i straffesaken eller dennes etterlatte å få kjennskap til at domfelte unndrar seg gjennomføring av dom på overføring til tvungent psykisk helsevern, skal påtalemyndigheten så snart som mulig varsle fornærmede eller dennes etterlatte om unndragelsen.

Dersom det er av betydning for fornærmede i straffesaken eller dennes etterlatte å få kjennskap til tidspunktet for opphør av dom på tvungent psykisk helsevern, skal påtalemyndigheten varsle fornærmede eller dennes etterlatte på forhånd.

Den faglig ansvarlige skal gi påtalemyndigheten nødvendige opplysninger av betydning for varsling etter første til tredje ledd.

Lovbestemt taushetsplikt er ikke til hinder for at påtalemyndigheten gir opplysninger etter første til tredje ledd til fornærmede eller dennes etterlatte. Lovbestemt taushetsplikt er heller ikke til hinder for at den faglig ansvarlige og påtalemyndigheten utveksler nødvendige opplysninger av betydning for varsling etter første til tredje ledd.

Bestemmelsene i første til tredje ledd gjelder bare så langt fornærmede eller dennes etterlatte ønsker slik varsling, og så langt hensynet til domfeltes sikkerhet blir tilstrekkelig ivaretatt.

Domfelte, fornærmede og dennes etterlatte kan påklage vedtak om varsling etter første og tredje ledd til Fylkesmannen.

Departementet kan gi nærmere forskrifter om varslingsplikten etter første til femte ledd.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding til ny § 4A-6 a fremmes av Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet. Forslaget til § 5-6 a første ledd fremmes av en samlet komité. Forsla-

get til ny § 5-6 c fremmes av Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet.

Komiteen viser til proposisjonen og merknadene og rår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak til lov

om endringer i psykisk helsevernloven

I

I lov 2. juli 1999 nr. 62 om etablering og gjennomføring av psykisk helsevern gjøres følgende endringer:

Ny § 4A-6 a skal lyde:

§ 4A-6 a Nattelåsing av pasientrom

Etter tillatelse fra departementet kan enhet med særlig høyt sikkerhetsnivå og regionale sikkerhetsavdelinger gis adgang til å låse dør til pasientrom i tiden fra kl. 23.00 til kl. 06.00 etter en individuell vurdering av pasientens tilstand.

Tillatelse etter første ledd skal være tidsbegrenset.

Tiltak etter første ledd kan bare benyttes hvis det er uomgjengelig nødvendig for å hindre pasienten i å skade andre, eller for å avverge betydelig skade på bygninger, inventar eller andre ting. Tiltaket kan bare benyttes overfor pasienter under tvungent psykisk helsevern og bare når lempeligere midler har vist seg å være åpenbart forgjeves eller utilstrekkelige.

For pasienter under 16 år er det ikke adgang til å benytte nattelåsing.

Tiltak etter første ledd kan bare benyttes etter vedtak av den faglig ansvarlige, dersom ikke annet er fastsatt i forskrift. Vedtaket skal nedtegnes uten opphold. Vedtaket kan påklages til kontrollkommisjonen av pasienten eller hans eller hennes nærmeste pårørende.

Pasient som underkastes tiltak etter første ledd, skal ha forsvarlig tilsyn av pleiepersonale.

Departementet kan gi nærmere forskrifter om nattelåsing av pasientrom.

§ 5-6 a første ledd skal lyde:

Uten hinder av lovbestemt taushetsplikt skal den faglig ansvarlige gi påtalemyndigheten og retten de

opplysninger som er nødvendige for å vurdere om tvungent psykisk helsevern skal opprettholdes, jf. straffeloven § 39 b, og om besøksforbud bør nedlegges, jf. straffeprosessloven § 222 a.

Ny § 5-6 c skal lyde:

§ 5-6 c Varsel til fornærmede og etterlatte

Dersom det er av betydning for fornærmede i straffesaken eller dennes etterlatte, skal den faglig ansvarlige gi fornærmede eller etterlatte informasjon om vedtak som nevnt i §§ 5-2 og 5-4. Varslingsplikten omfatter også informasjon om overføring mellom ulike sikkerhetsnivåer innen samme institusjon. Dersom det er av særlig betydning for fornærmede eller etterlatte, skal den faglig ansvarlige også varsle om tidspunkt for enkeltpermisjoner.

Dersom det er av betydning for fornærmede i straffesaken eller dennes etterlatte å få kjennskap til at domfelte unndrar seg gjennomføring av dom på overføring til tvungent psykisk helsevern, skal den faglig ansvarlige så snart som mulig varsle fornærmede eller dennes etterlatte om unndragelsen.

Dersom det er av betydning for fornærmede i straffesaken eller dennes etterlatte å få kjennskap til tidspunktet for opphør av dom på tvungent psykisk helsevern, skal den faglig ansvarlige varsle fornærmede eller dennes etterlatte på forhånd.

Lovbestemt taushetsplikt er ikke til hinder for at den faglig ansvarlige gir opplysninger etter første til tredje ledd til den fornærmede eller dennes etterlatte. Lovbestemt taushetsplikt er heller ikke til hinder for at den faglig ansvarlige og påtalemyndigheten utveksler nødvendige opplysninger av betydning for varsling etter første til tredje ledd.

Bestemmelsene i første til tredje ledd gjelder bare så langt fornærmede eller dennes etterlatte ønsker slik varsling, og så langt hensynet til domfeltes sikkerhet blir tilstrekkelig ivaretatt.

Domfelte, fornærmede og dennes etterlatte kan påklage vedtak om varsling etter første og tredje ledd til Fylkesmannen.

Departementet kan gi nærmere forskrifter om varslingsplikten etter første til fjerde ledd.

II

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer. Kongen kan sette i kraft de enkelte bestemmelsene til forskjellig tid.

Oslo, i helse- og omsorgskomiteen, den 16. mai 2013

Bent Høie

leder

Sonja Mandt

ordfører

